

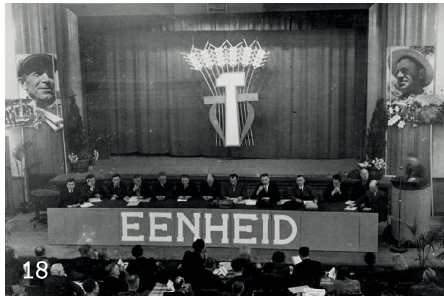
de lage landen

CONTEXT BIJ CULTUUR IN VLAANDEREN EN NEDERLAND

MEI 2020

63STE JAARGANG

FEBRUARI / MEI / AUGUSTUS / NOVEMBER

8
OPROEP VAN EEN BLINDE MAN
AAN EEN KEUKENTAFEL IN TRIESTE
LUC DEVOLDERE

GESCHIEDENIS

10
WAAROM HET VERZET IN BEZET
BELGIË MEER AANDACHT VERDIENT
BRUNO DE WEVER EN NICO WOUTERS

18
NA DE BEVRIJDING SNAKTE NEDERLAND
NAAR NORMALITEIT ÉN VERANDERING
TIJN SINKE

MAATSCHAPPIJ

28
DE KOELIES VAN EUROPA
Hoe het migratiethema groeide
binnen het Vlaams-nationalisme
TOM NAEGELS

37
DE VERZORGINGSSTAAT ZOU EEN
VERTROUWENSSTAAT MOETEN ZIJN
CASPER THOMAS

45
WAAROM DE DEKOLONISERING
HAAR DOEL VOORBIJ DREIGT TE SCHIETEN
HIND FRAIHI

52
JONGE DESIGNERS KIEZEN VOOR
DUURZAAM EN CIRCULAIR
WALTER VAN HULST

KUNST

60
MARIE REINTJES WIL ALLES KUNNEN
SCHILDEREN
MAARTEN BUSER

66
VOOR DIAMANDA LA BERGE DRAMM
IS HAAR VIOOL ALS EEN LICHAAMSDEEL
BENJAMIN VAN VLIET

70

REMBRANDT ALS RED HERRING
Oeke Hoogendijk maakte van
Mijn Rembrandt een ware kunstthriller
KARIN WOLFS

76

DE VERHALENVERTELLERS VAN
THEATERGROEP ALUIN WETEN
WEL RAAD MET DE TRADITIE
JOS NIJHOF

82

JONAS WINTERLAND DRAAGT ZIJN
MISLUKKINGEN ALS ERETEKENS
DIRK STEENHAUT

87

BEWOGEN BEWEGER
Portret van 'circograaf'
Alexander Vantournhout
MIA VAERMAN

LITERATUUR

92

ONGEIN EN VERVREEMDING IN DE POLDER
Het magische realisme van Pepijn Lanen
OSCAR BOUWHUIS

100

ZOEKEND NAAR ONDERSTROMING
Een kwarteeuw dichterschap
van Albertina Soepboer
PIET GERBRANDY

105

'S NACHTS ZIJN WE MEISJE, SOMS JONGEN
DE KEUZE VAN JOZEF DELEU

110

LITERAIRE QUARANTAINÉ
Joke Van Caesbroeck en Christophe Vekeman
overbruggen de afstand in brieven

TAAL

116

WAAROM VLAAMSE EN NEDERLANDSE DOVEN
ELKAARS GEBAREN NIET ALTIJD BEGRIJPEN
TRUDE SCHERMER EN MYRIAM VERMEERBERGEN

GESCHIEDENIS

120

PANNENKOEKEN EN MODDERMUILEN

Herman Pleij over de seksuele revolutie in de late middeleeuwen

ALEID TRUIJENS

124

TUSSEN MENSEN EN ATOMEN

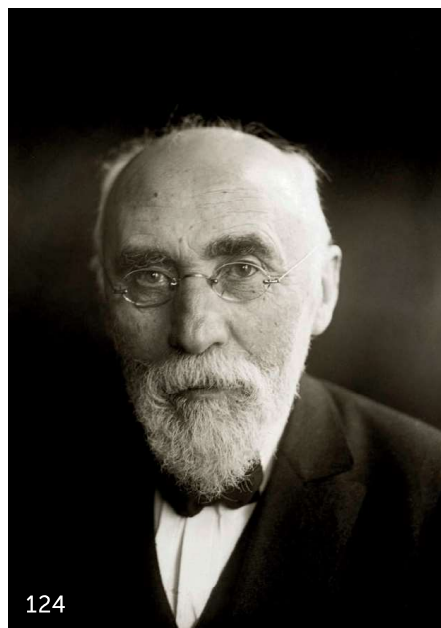
Twee biografieën van H.A. Lorentz, geestelijke vader van Einstein

GEERDT MAGIELS

128

DE RADIO, HET MEUBILAIR VAN DE CULTUUR

EMANUEL OVERBEEKE

MAATSCHAPPIJ

130

HET IS TIJD OM ONZE DIGITALE SOEVEREINITEIT OP TE EISEN

MIRIAM RASCH

132

HOE BETOVEREN WE DE WERELD? Bas Heijne over (on)menselijkheid

GUIDO VANHEESWIJCK

134

WE ZIJN ALLEMAAL GELIJK ÉN UNIEK

Een onderzoek naar de betekenis van tatoeages

NICOLE MONTAGNE

136

BESTAAT DE VRIJE WIL?

Een apologie door Gerard Bodifée

GUIDO VANHEESWIJCK

KUNST

138

TERUG VAN NOOIT
ECHT WEGGEWEEST:
HET NEDERLANDSTALIGE LIED
LUTGARD MUTSAERS

140

ARCHITECT BUITENTRAP
Een monografie over
Gaston Eysselinck (1907-1953)
BART VAN DER STRAETEN

LITERATUUR

148

ZE DEED OF ZE ME NIET KENDE
Cliënt E. Busken van Jeroen Brouwers
MAARTEN DESSING

150

HALLO, DIT GAAT OM EEN LICHAAM
DAT DIENST WEIGERT
Conditie van Thomas Heerma van Voss
LISE DELABIE

152

ONBESCHREVEN BELGIË
Twee romans van Annelies Beck
LEN BUGGENHOUT

156

EEN KLUWEN VAN BARSTJES
Coniferen van Max Temmerman
WOUTJE VLAEMINCK

158

JE MOET ZIN IN IETS HEBBEN
Gloria van Koen Sels
HANS DEMEYER

160

EEN AFSLAG VOORBIJ DE LACH
Chalet 152 van Anton Valens
SEBASTIAAN KORT

162

ONMISKENBAAR COOL
Volt van Roderik Six
MAARTEN DESSING

164

MATROESJKAGEWIJZE MASKERADES
Twee iets te uitgekende familieromans
van Guido van Heulendonk
FRANK HELLEMANS

166

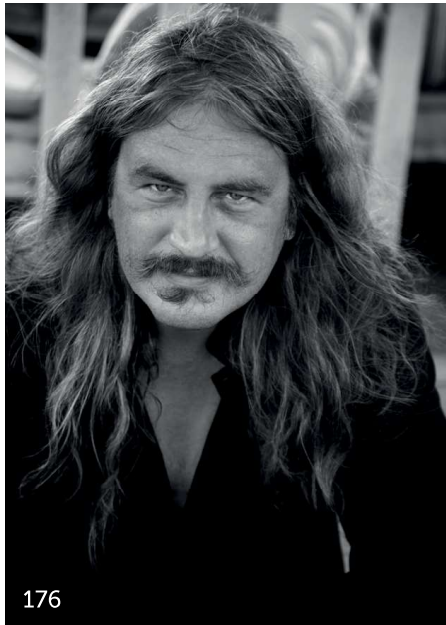
DE DICHTER DRAAFT DOOR
Verzamelde gedichten
van Joost Zwagerman
KOEN VERGEER

170

EEN VORM GEVEN AAN
HET ANDERS-VEEL-TE-GROTE
Benno Barnards dagboek 2014-2017
TOMAS VANHESTE

172

EEN CREATIEVE UITNODIGING
OM POËZIE TE (HER)LEZEN
Guus Middag bundelt zijn essays
over recente gedichten
KILA VAN DER STARRE

174
EEN ENCYCLOPEDIË
VAN HET UITSTERVEN
Jens Meijens debuutbundel *Xenomorf*
LISA ROOIJACKERS

176
DE TRAGIEK VAN
EEN SISSEND NAT SCHEETJE
Verzameld theaterwerk
van Ilja Leonard Pfeijffer
LAURENS DE VOS

178
BELENDEnde PERCELEN
Een bloemlezing uit het werk
van Godfried Bomans
KOEN RYMENANTS

180
MONSTERS HELPEN JE
DE WERELD BEGRIJPEN
Nieuw werk van
verhalenverzamelaar
Marita De Sterck
MIRJAM NOORDUIJN

Lees meer op
www.de-lage-landen.com

184
Medewerkers
aan dit nummer

186
Steun & Mecenaat

192
Colofon

OPROEP VAN EEN BLINDE MAN AAN EEN KEUKENTAFEL IN TRIESTE

Toen in mei 1945 de wapens zwegen in Europa, kon het oude continent, na de orgie van feest en wraak, de staat opmaken van zijn morele en materiële failliet. Het was een jaar van vernietiging, ontredde en chaos. Honderdduizenden likten ver van huis hun wonden. Zouden ze hun huizen nog terugzien? Men koos kamp. Of men kwam in een kamp terecht. Tegelijk was 1945 het jaar van aarzelende heropbouw. Van opnieuw beginnen. Tegen beter weten in. De filosoof Karl Popper publiceerde zijn belangrijkste boek, *The Open Society and Its Enemies*, in dat jaar in Londen. Hij schreef deze verdediging van de liberale democratie tegen het totalitarisme van de twintigste eeuw echter in Nieuw-Zeeland, waar hij in 1937 als Joodse Oostenrijker heen was gevlucht. De Duitse filosoof Theodor W. Adorno zou in 1949 beweren dat het barbaars is een gedicht te schrijven na Auschwitz. En Remco Campert kon in 1962 nauwelijks geloven dat hij als zestienjarige “knaap” in 1945 nog over een reine berk kon schrijven terwijl “alles zoop en naaide”.

Zo begon ik de inleiding van ons boek dat net van de persen is gerold: *Nulpunt 1945. De Lage Landen een mensenleven later*. Daarin roept Nico Wouters op tot geschiedenisplicht in plaats van herdenkingsplicht en -zucht. Zo moet de geschiedenis van het verzet in België tijdens de Tweede Wereldoorlog eigenlijk nog geschreven worden. Nico Wouters en Bruno De Wever hebben het erover in dit blad. En Nederland presenteerde de oorlog succesvol als een uitdaging die collectief was overwonnen, en die de sociale cohesie en nationale identiteit alleen maar had versterkt, schrijft Tijn Sinke in dit nummer.

Vijfenzeventig jaar later lijkt 1945 een nulpunt te zijn geweest van de wereld waarin de Lage Landen nu leven. Maar veel van wat na 1945 in de steigers werd gezet, komt nu, een mensenleven later, ook onder vuur te liggen. Lees in *Nulpunt 1945* – en ook in dit nummer – bijvoorbeeld wat een millennial als Casper Thomas vindt van een monument als de sociale zekerheid dat na de oorlog werd opgericht.

Wat zal onder vuur liggen als de huidige epidemie/pandemie/gezondheids crisis (of toch systeemcrisis?) voorbij is? Keren we min of meer terug naar de orde van de dag, nemen we de draad opnieuw op, of ontwaken we in een andere wereld en gaan we de dingen anders (moeten) aanpakken?

Wie zal het zeggen. We worden overspoeld door meningen en voorspellingen. Verantwoordelijken voor wat misliep worden al ijverig gezocht, onderzoekscommissies en straffen in het vooruitzicht gesteld. Velen missen de kans te zwijgen.

Zelf sprak ik op 3 april aan de telefoon met een man van bijna 107 jaar, de Sloveense schrijver Boris Pahor, overlevende van onder meer Dachau, Dora en Bergen-Belsen. Hij vertelde me dat hij de Spaanse griep al overleefd had in 1918 in Trieste. Zijn zusje is eraan gestorven. Dat wist hij nog. Net zoals wij weten dat toen wereldwijd zo'n vijftig tot honderd miljoen mensen aan de ziekte stierven. Pahor ondervond aan den lijve de drie grote, zieke ideologieën van de twintigste eeuw: fascisme, nazisme, communisme. Aan de telefoon zei hij me dat het kapitalisme geen idee is, maar een ziekte die in onze cellen is binnengedrongen. En hij riep mij – en ons – aan zijn keukentafel, boven de baai in Trieste, blind maar lucide, op tot een Europees parlement en – binnen een eeuw – een wereldparlement dat niet zal toestaan dat iemand van honger sterft.

Laat ons intussen maar eerst in dit nummer met Bas Heijnes *Mens/onmens* de waarheid van de feiten redden en onze soevereiniteit terugwinnen in de digitale jungle met Marleen Stickers *Het internet is stuk. Maar we kunnen het repareren*.

LUC DEVOLDERE
Hoofdredacteur